

підвищення ролі МВФ як регулятора глобальної економіки [9]. Таким чином, для подолання явних та довгострокових наслідків глобальної фінансової кризи має бути сформована багаторівнева система регулювання (міжнародну, регіональну, національну), яка була б спроможна усунути зростання ризиків на фінансових та грошових ринках, враховувати і впорядковувати вплив фінансових інвестицій.

Висновки. У процесі історичного розвитку грошові системи завжди були об'єктом державного регулювання і контролю, що обґрунтовано їх значущістю для повноцінного функціонування національної економіки. Криза грошової системи пов'язана з політично-економічною дестабілізацією в державі. Державне регулювання монетарної сфери має поєднуватись з ринковими саморегулятивними механізмами грошового ринку. Масштаби державного регулювання визначаються концептуально і реалізуються стандартні матриці грошово-кредитної політики, які за відповідних умов доводять свою ефективність. У ринкових економіках пріоритетним об'єктом регулювання тривалий період була пропозиція грошей, що використовували для зміни вартості грошей і реалізації певного напряму грошово-кредитної політики, який породжував у центральних банків не завжди виправдану впевненість про можливість стабілізувати національну валюту. Зниження кореляційного зв'язку між зміною пропозиції грошей та інфляцією змусили почати перехід до прямого таргетування інфляції.

Поряд з традиційними нормами державного регулювання грошових систем (грошовими реформами та грошово-кредитною політикою) виокремились антикризове та післякризове регулювання. Довготривала дестабілізація глобальної економіки та зростання ризиків змушують створювати багаторівневі системи регулювання (міжнародні, регіональні, національні), складовою яких має стати державне регулювання грошової системи України.

Література

1. Башнянин Г.І. Система методів регулювання національної економіки в квазіринкових умовах / Г.І. Башнянин, А.Р. Серета, О.Ю. Носов // Основні напрями розвитку менеджменту в Україні: доп. на міжвузівській наук.-практ. конф., Львів, 22 черв.1994. – Львів, 1994. – С. 33-37.
2. Гальчинський А. Становлення інноваційної моделі економічного зростання України / А. Гальчинський, С. Львович // Економіка України : політико-економ. журнал. – 2004. – № 6. – С. 4-12.
3. Кейнс Дж.М. Трактат о денежной реформе / Дж.М. Кейнс // Избранные произведения. – М. : Изд-во "Экономика", 1993. – С. 86-203.
4. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків : пер. з англ. / Ф.С. Мишкін. – К. : Вид-во "Основи", 1998. – 963 с.
5. Миллер Р.Л. Современные деньги и банковское дело / Р.Л. Миллер, Д.Д. Ван-Хуз. – М. : Изд-во "Инфра-М", 2000. – 820 с.
6. Науменкова С.В. Формування нової фінансової архітектоники: основні питання та важливі виклики для України / С. Науменкова // Вісник НБУ. – 2010. – № 1. – С. 8-13.
7. Чухно А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи подолання / А. Чухно // Економіка України : політико-економ. журнал. – 2010. – № 2. – С. 2-11.
8. Юхименко П.І. Становлення і розвиток монетарних концепцій / П.І. Юхименко. – К. : [б. в.], 2003. – 310 с.
9. Declaration of Summit Financial Market and the World Economy. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.g20.org>.

Носов А.Ю. Развитие государственного регулирования денежной системы Украины

Проанализированы основные этапы развития государственного регулирования денежной системы Украины. Выделены особенности государственной регуляции денежных систем на каждом этапе его развития и в условиях углубленной трансформации экономики Украины. Исследованы особенности государственного регулирования денежной системы в кризисный и посткризисный периоды.

Ключевые слова: денежные системы, государственное регулирование, антикризисное и посткризисное регулирование.

Nosov O. Yu. Development of the state regulation of the monetary system of Ukraine

The main periods of the development of the state regulation of Ukrainian monetary system are analyzed. Are studied the characteristics of the monetary system state regulation during crisis and post-crisis periods.

Keywords: monetary systems, state regulation, anti-crisis and post-crisis regulation.

УДК 336.221.24

Здобувач Т.А. Піхняк¹ – Львівська КА

ВИБІР ОПТИМАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ – ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Здійснено аналіз системи оподаткування малого підприємництва в Україні, визначено основні проблеми механізму її функціонування. Обґрунтовано необхідність реформування умов оподаткування малого підприємництва в напрямку узгодження інтересів підприємців та держави. Подано пропозиції щодо усунення недоліків, що існують у діючих режимах оподаткування малого підприємництва.

Ключові слова: мале підприємництво, система оподаткування малого підприємництва, податкові платежі, податкові пільги, Податковий кодекс, прями та непрямі податки, реформування.

Постановка проблеми. Важливим чинником соціально-економічної та політичної стабільності держави є мале підприємництво, яке завдяки своїй гнучкості та динамічності спроможне вирішити цілу низку проблем загальнодержавного значення – забезпечення зайнятості населення; подолання бідності; посилення економічного потенціалу; сприяння розвитку конкуренції; зменшення обсягу трудової міграції і відтоку активної частини населення за кордон. Саме мале підприємництво створює 50-80 % ВВП розвинених ринкових економік, забезпечує роботою понад 50 % працюючого населення. Проте в Україні мале підприємництво так і не змогло посісти належного місця у структурі національної економіки і стикається з цілою низкою проблем, особливо у сфері оподаткування. При цьому вагому роль відіграють не тільки ставки податків, але й їх кількість та процедура сплати. Зрозуміло, що такі умови не лише не сприяють розвитку підприємництва, заганяють його у тінь, але й роблять вітчизняні товари і послуги неконкурентними на світових ринках. Тому вирішення зазначених проблем є стратегічно важливим напрямом діяльності усіх гілок влади та методом численних наукових досліджень.

Широке коло питань, пов'язаних з оподаткуванням малого підприємництва в Україні, досліджували у своїх працях О. Мірошніченко, В. Савченко, О. Амоші та ін. Разом з тим, розроблені заходи щодо реформування системи

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук – Львівська КА

оподаткування, обліку та звітності потребують подальшого узгодження інтересів держави та підприємців, що й обумовило вибір теми дослідження.

Методика дослідження. Метою роботи є аналіз системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні, визначення основних проблем на напрямів удосконалення механізму її функціонування.

Результати дослідження. Особливе значення для створення сприятливого бізнес-середовища в Україні має реформування системи оподаткування. Результати досліджень міжнародних організацій доводять, що вітчизняна система оподаткування є однією з найобтяжливіших у світі. За кількістю податкових платежів Україна посідає останнє, 183 місце – середньостатистичне українське підприємство щорічно сплачує 174 податки і платежі [1]. У 2010 р. сумарна ставка податку з прибутку становила 57,2 %, у 2011 р. її було знижено до 55,5 %. Ще однією вадою вітчизняної податкової системи є нестабільність, неповнота та неузгодженість податкового законодавства, яке налічує близько 600 законів та підзаконних актів, що суперечать один одному щодо нарахування чи адміністрування одного й того ж податкового платежу.

Вагомою проблемою податкової системи є безсистемне та невинуватене надання податкових пільг і звільнень, відсутність вихідних передумов застосування спрощеної системи оподаткування. Усі ці чинники перешкоджають природному переростанню малого бізнесу в середній. Досить часто середні підприємства у своєму прагненні до мінімізації податків активно використовують дрібнення як засіб "розвитку" і, відповідно, одержання преференцій спрощеної системи оподаткування. Варто зазначити, що спрощена система оподаткування є одним із найбільш дієвих напрямів стимулювання малого підприємництва у розвинених країнах світу. Проте уряди цих країн створили вихідні умови для її застосування. В Україні дотепер існувала ціла низка вад спрощеної системи оподаткування, головними з-поміж яких були: обмеження обсягу виручки суб'єктів малого підприємництва до 1 млн грн; елемент подвійного оподаткування в спрощеній системі за ставкою 6 % за умови сплати ПДВ. Для подолання перерахованих недоліків і систематизації податкового законодавства у грудні 2010 р. було прийнято новий Податковий кодекс, який визначив більш сприятливі "правила гри", ніж попереднє законодавство [2, с. 23]. Для подолання негативних явищ спрощеної системи оподаткування Закон визначив декілька альтернатив для малого підприємництва: по-перше, якщо підприємець одержує річний дохід у сумі до 300 тис. грн, він може працювати на єдиному податку, який включатиметься до загального фонду місцевих бюджетів. Це дасть величезний ресурс бюджетів і дасть змогу спрямовувати зазначені кошти на задоволення потреб територіальної громади; по-друге, підприємець, який одержує дохід в сумі до 3 млн грн, переходить у категорію малого бізнесу з нульовою ставкою на прибуток на термін до 5 років; по-третє, з річного доходу в сумі понад 3 млн грн сплачується 23 % податку на прибуток з поступовим зниженням до 16 %. Іншими важливими новаціями Податкового кодексу стали: запровадження "автоматичного" відшкодування ПДВ сумлінним платникам податків, створення Єдиного реєстру податкових накладних, запровадження податкових канікул для малих підприємств до кінця 2015 р., скорочення кількості податкових платежів; уніфікація та спрощення правил оподаткування; взаємна відповідальність підприємництва та уряду.

Проте, багато фахівців стверджує, що деякі норми Податкового кодексу не сприятимуть розвитку підприємництва, а навпаки – стримуватимуть його. З-поміж головних проблем вони виділяють: зростання ставки єдиного податку та збільшення повноважень контролюючих органів, які можуть провести перевірку у будь-який час і вимагати від підприємців інвентаризації активів та здійснення контрольних закупівель, що істотно ускладнить їх роботу. Особливе занепокоєння викликає пп. 1.12. ст. 139 Податкового кодексу, в якому зазначено, що юридичні особи не мають права відносити до витрат витрати на придбання товарів та інших матеріальних і нематеріальних активів у "спрощенців". Тепер вони із власної кишені повинні заплатити 23 % податку на прибуток, а потім перерахувати гроші "спрощенцю" [3]. Зрозуміло, що мало підприємств за таких умов співпрацюватимуть із підприємцями, що працюють на спрощеній системі.

Вагомою вадою вітчизняної податкової системи є неоптимальність у розподілі податкових платежів. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу ми досліджували наявність кореляційного зв'язку між діяльністю малого підприємництва та оподаткуванням. Щільність взаємозв'язків визначено за допомогою парних коефіцієнтів кореляції R і детермінації R^2 . Також було побудовано парні регресійні моделі лінійного і нелінійного типу: лінійне рівняння регресії – $\hat{y}^m = a + bx$; параболічне рівняння регресії – $\hat{y}^{mp} = a + bx + cx^2$; степеневе рівняння регресії – $\hat{y}^{cm} = ax^b$. Отримані результати було оцінено на статистичну достовірність за критеріями Фішера і Стьюдента. Адекватність регресійної моделі до вихідних даних перевірялась за допомогою F -критерію Фішера, статистична вірогідність параметрів моделі – за допомогою t -критерію Стьюдента. Критичні значення критерію Фішера для ступенів вільності $k_1=m-1$ і $k_2=n-m-1$, де n – кількість спостережень, m – кількість факторів, які впливають на показник і за ймовірності p (рівня значущості $\alpha=1-p$) взято із статистичної таблиці критичних значень розподілу Фішера, табличні значення критерію Стьюдента для ступеня свободи $k=n-m$, де m – кількість параметрів моделі і за ймовірності p (рівня значущості $\alpha=1-p$) – із статистичної таблиці критичних значень розподілу Стьюдента:

$$\begin{aligned}
 & n=8 \\
 & F_{\text{табл}}(k_1=1, k_2=6, p=0,95) = 5,99, \\
 & F_{\text{табл}}(k_1=1, k_2=6, p=0,99) = 13,74, \\
 & t_{\text{табл}}(k=6, p=0,95) = 2,447, \\
 & t_{\text{табл}}(k=6, p=0,99) = 3,707, \\
 & n=7 \\
 & F_{\text{табл}}(k_1=1, k_2=5, p=0,95) = 6,61, \\
 & F_{\text{табл}}(k_1=1, k_2=5, p=0,99) = 16,26, \\
 & t_{\text{табл}}(k=5, p=0,95) = 2,571, \\
 & t_{\text{табл}}(k=5, p=0,99) = 4,043.
 \end{aligned}$$

Характер залежності одного з показників діяльності малих підприємств України – обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) від непрямих податків – відображено на рис. 1.

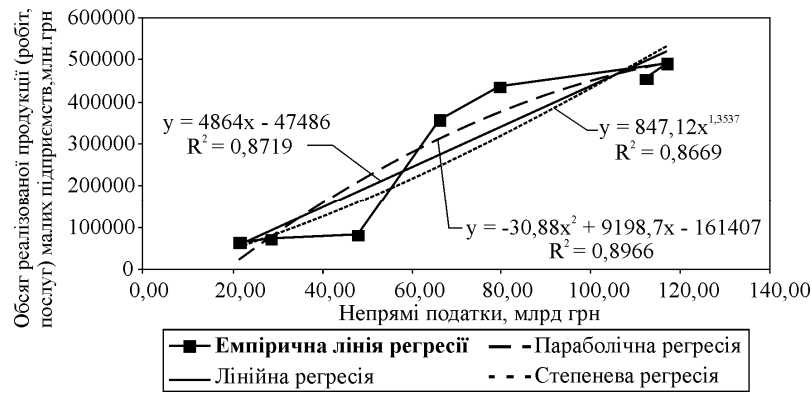

Рис. 1. Емпірична і теоретичні лінії регресії залежності обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств України від непрямих податків

Проаналізуємо цю залежність за допомогою отриманих регресійних моделей (табл. 1).

Табл. 1. Моделі регресії залежності обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств України від непрямих податків

Рівняння	Коефіцієнти		Розрахункові значення критеріїв Фішера і Стьюдента			
	детермінації R^2	кореляції R	$F_{розр}$	t_a	t_b	t_c
$\hat{y}^{лн} = 4864,0x - 47485,8$	0,872	0,934	34,04**	-0,749	5,835**	
$\hat{y}^{п} = -30,9x^2 + 9198,7x - 161406,6$	0,897	0,947	17,35**	-1,216	2,039	-0,978
$\hat{y}^{ст} = 847,1173x^{1,354}$	0,867	0,931	32,57**	6,95**	5,71**	

Примітка: ** – статистична вірогідність з ймовірністю $p = 0,99$ (рівень значущості $\alpha = 0,01$).

Коефіцієнт регресії $b = 4840,0$ лінійного рівняння регресії $y^{лн} = 4864,0x - 47485,8$ вказує, що в разі збільшення непрямих податків на 1 млрд грн обсяг реалізованої продукції малих підприємств України зростає в середньому на 4840,0 млн грн. Лінійна модель є адекватною до емпіричних даних з ймовірністю $p = 0,99$, коефіцієнт $b = 4840,0$ є статистично вірогідним з ймовірністю $p = 0,99$. Ці два аспекти свідчать про високу статистичну достовірність зробленого висновку щодо залежності обсягу реалізованої продукції малих підприємств України від непрямих податків. Значення коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,872$ вказує, що зміна обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств на 87,2 % залежить від зміни або коливання значення непрямих податків. Степенева регресійна модель $y^{ст} = 847,1173x^{1,354}$ також є високо адекватною до емпіричних даних, а саме з ймовірністю $p = 0,99$, параметри степеневого рівняння є статистично вірогідними з ймовірністю $p = 0,99$. Згідно з цим рівнянням залежність обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств України від непрямих податків є наступною: за зростання податків на 1 % обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) буде збільшуватися на 1,354 %. За параболічним рівнянням $y^{п} = -30,9x^2 + 9198,7x - 161406,6$, зокрема за його від'ємним коефіцієнтом $c = -30,9$ можна зробити висновок, що за різкого зростання непрямих податків обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств буде

зменшуватися. Далі проаналізуємо вплив непрямих податків на формування кількості малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення (рис. 2).

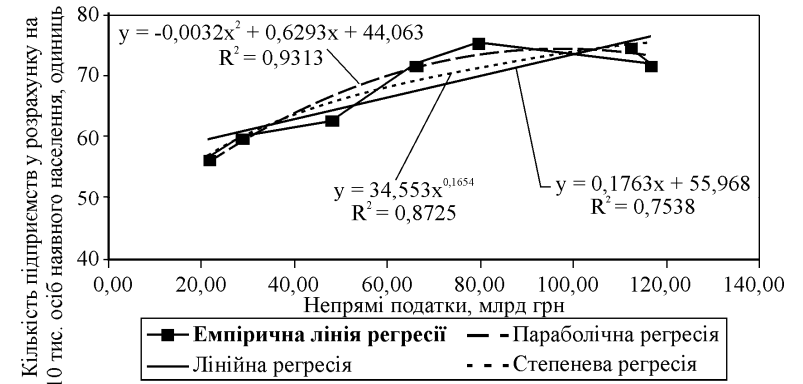

Рис. 2. Емпіричні і теоретичні лінії регресії залежності кількості малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення від непрямих податків

Результати кореляційно-регресійного аналізу (табл. 2) підтверджують тісного кореляційного зв'язку непрямих податків і кількості малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення

Табл. 2. Моделі регресії залежності кількості малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення від непрямих податків

Рівняння	Коефіцієнти		Розрахункові значення критеріїв Фішера і Стьюдента			
	детермінації R^2	кореляції R	$F_{розр}$	t_a	t_b	t_c
$\hat{y}^{лн} = 0,176x + 56,0$	0,754	0,868	15,308*	16,341**	3,913*	
$\hat{y}^{п} = -0,0032x^2 + 0,6293x + 44,1$	0,931	0,965	27,129**	10,447**	4,390**	-3,216*
$\hat{y}^{ст} = 34,5528x^{0,165}$	0,873	0,934	34,219	30,622**	5,850**	

Примітки: * – статистична вірогідність з ймовірністю $p = 0,95$ (рівень значущості $\alpha = 0,05$); ** – статистична вірогідність з ймовірністю $p = 0,99$ (рівень значущості $\alpha = 0,01$).

Значення коефіцієнтів кореляції $R = 0,868$ для лінійної залежності, $R = 0,965$ для параболічної залежності і $R = 0,934$ для степеневі залежності дають вагомий підстави для підтвердження висновків про сильний кореляційний зв'язок між досліджуваними показниками. Усі побудовані регресійні моделі є адекватними до вихідних даних: лінійне рівняння – з ймовірністю $p = 0,95$, параболічне рівняння – з ймовірністю $p = 0,99$, степеневе рівняння – з ймовірністю $p = 0,99$. Найвищу статистичну вірогідність має степеневе регресійна модель $y^{ст} = 34,5528x^{0,165}$, коефіцієнт якої $b = 0,165$ вказує, що за зростання непрямих податків на 1 % кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення буде збільшуватися на 0,165 %.

Вплив непрямих податків на кількість зайнятих працівників малих підприємств України виявився неістотним (рис. 3, табл. 3).

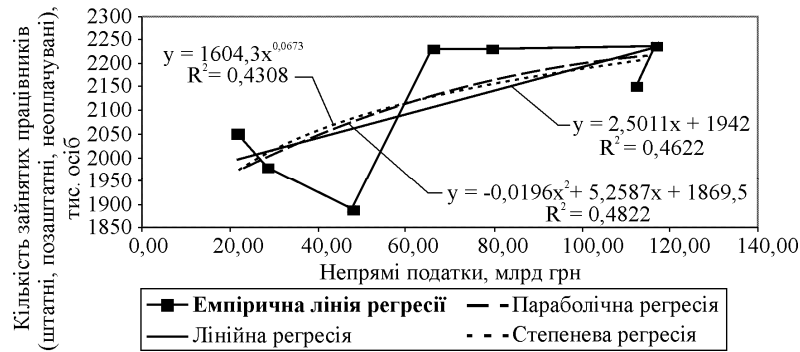

Рис. 3. Емпірична і теоретичні ліній регресії залежності кількості зайнятих працівників малих підприємств України від непрямих податків

Табл. 3. Моделі регресії залежності кількості зайнятих працівників малих підприємств України від непрямих податків

Рівняння	Коефіцієнти		Розрахункові значення критеріїв Фішера і Стьюдента			
	детермінації R ²	кореляції R	F _{розр}	t _a	t _b	t _c
$\hat{y}^{ln} = 2,5x + 1942,0$	0,462	0,680	4,296	21,173**	2,073	
$\hat{y}^{np} = 0,01x^2 + 5,3x + 1869,5$	0,482	0,694	1,862	8,908**	0,737	-0,394
$\hat{y}^{cm} = 1604,263x^{0,067}$	0,431	0,656	3,785	52,122**	1,945	

Примітка: ** – статистична вірогідність з ймовірністю p = 0,99 (рівень значущості α = 0,01).

Отримані регресійні рівняння є неадекватними до вихідних даних, що свідчить про відсутність статистично вірогідного взаємозв'язку між кількістю зайнятих працівників малих підприємств України і непрямими податками. Значення коефіцієнтів детермінації R² ≈ 0,43-0,48 вказують, що зміна кількості зайнятих працівників малих підприємств залежить від зміни непрямих податків лише на 43-48 %.

Проведений аналіз засвідчив, що непрямі податки, реальними платниками яких є покупці, мають специфічний вплив на діяльність малих підприємств України. Підприємці є платниками непрямих податків лише в тому разі, коли купують товари. Водночас, реалізуючи вироблену ними продукцію (роботи, послуги), вони одержують на свої рахунки певні суми непрямих податків, сплачених покупцями, які використовуються на відшкодування сплачених ними непрямих податків в процесі придбання товарно-матеріальних цінностей, що покращує кінцевий фінансовий результат підприємств. Однак таке покращення відбувається до певної межі – надмірне зростання непрямих податків призводить до зниження результативності діяльності. Це значною мірою обумовлено зниженням платоспроможного попиту населення.

Зворотний вплив на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності мають прямі податки, які стягуються безпосередньо з їхніх доходів або майна, і якими зараз так обтяжені українські підприємці. Високі ставки прямих податків провокують банкрутство підприємств, змушують їх іти у "тінь". Тому удосконалення системи оподаткування для малих підприємств в Україні, на наш розсуд, полягає у:

- зміщенні акцентів з прямих податків на непрямі;
- наближенні податкового права до норм і стандартів податкового права ЄС;
- спрощенні механізму адміністрування податків;
- підвищенні публічності і прозорості діяльності органів податкової служби;
- підвищенні фіскальної ефективності податків за рахунок оптимізації податкових пільг;
- реформуванні ДПА України відповідно до світових стандартів;
- забезпеченні рівності усіх суб'єктів господарювання шляхом встановлення однакових прав і обов'язків щодо сплати податків.

Висновки. Одним із дестабілізаційних чинників малого підприємництва в Україні є податкова система. Вітчизняна система оподаткування є однією з найобтяжливіших у світі як за кількістю податкових платежів, так і за механізмом їх адміністрування. Вагомими вадами української податкової системи є нестабільність, неповнота та неузгодженість податкового законодавства, безсистемне та невиправдане надання податкових пільг і звільнень, відсутність вихідних передумов застосування прощеної системи оподаткування, неоптимальність у розподілі податкових платежів. Непрямі податки, реальними платниками яких є покупці (споживачі), мають специфічний вплив на діяльність суб'єктів підприємництва – зростання непрямих податків призводить до покращення результатів діяльності малих підприємств, однак таке покращення відбувається до певної межі. Прямі податки, які стягуються безпосередньо з доходів суб'єктів підприємницької діяльності, мають обернений вплив на показники їх розвитку. Тому удосконалення системи оподаткування для малих підприємств значною мірою полягає у зміщенні акцентів з прямих податків на непрямі. Важливими напрямками покращення режимів оподаткування підприємництва в Україні визначено також: наближення податкового права до норм і стандартів податкового права ЄС; підвищення публічності і прозорості діяльності органів податкової служби; підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок оптимізації податкових пільг; реформування ДПА України відповідно до світових стандартів; забезпечення рівності усіх суб'єктів господарювання шляхом встановлення однакових прав і обов'язків щодо сплати податків; удосконалення спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності.

Література

1. Paying Taxes 2010. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/data-tables.jhtml>.
2. Маніфест роботодавців України "Конкурентоспроможний бізнес – заможна Україна". – К. : Вид-во "Либідь", 2010. – 44 с.
3. Алексеев Ю.М. Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985-1999 рр.) / Ю.М. Алексеев, С.В. Кульчицький, А.Г. Слісаренко. – К. : Вид-во "ЕксОб", 2000. – 236 с.

Пихняк Т.А. Выбор оптимальной системы налогообложения – залог развития малого предпринимательства

Осуществлен анализ системы налогообложения малого предпринимательства в Украине, определены основные проблемы механизма ее функционирования. Обоснована необходимость реформирования условий налогообложения малого предпринимательства в направлении согласования интересов предпринимателей и государства. Поданы предложения относительно устранения недостатков, которые существуют в действующих режимах налогообложения малого предпринимательства.

Ключевые слова: малое предпринимательство, система налогообложения малого предпринимательства, налоговые платежи, налоговые льготы, Налоговый кодекс, прямые и косвенные налоги, реформирование.

Pikhnyak T.A. A choice of the optimum system of taxation is a mortgage of development of small enterprise

The analysis of the system of taxation of small enterprise is carried out in Ukraine, certainly basic problems of mechanism of its functioning. Grounded necessity of reformation of terms of taxation of small enterprise for direction of concordance of interests of businessmen and state. Suggestions are given in relation to the removal of failings which exist in the operating modes of taxation of small enterprise.

Keywords: small enterprise, system of taxation of small enterprise, tax payments, tax deductions, Internal revenue code, lines and indirect taxes, reformations.

УДК 65.012.8:368.03

Здобувач О.С. Панка¹ – Львівська КА

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Запропоновано визначення системи фінансової безпеки страхових компаній за внутрішньою будовою. Наведено механізм її функціонування, який охоплює такі елементи: важелі, інструменти та методи впливу на фінансову безпеку вітчизняних страховиків з боку держави та з боку самих страховиків, організаційне, фінансове та інформаційно-аналітичне забезпечення.

Ключові слова: механізм, система, фінансова безпека, страхова компанія.

Постановка проблеми. Необхідність розроблення механізму функціонування системи фінансової безпеки страхових компаній (ФБСК) зумовлена потребою практичного забезпечення їх фінансової безпеки як на макро-, так і на мікроекономічному рівні для їх належного функціонування та стабільного розвитку, з одного боку, а також, щоб створити базові передумови до виконання страховиками своїх функцій, реалізації ролі в економіці, зростання надійності системи страхування загалом, що сприятиме економічному розвитку країни та успішній реалізації ринкових перетворень у процесі суспільного відтворення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання забезпечення фінансової безпеки досліджують такі науковці: О. Барановський [1], І. Бланк [2], Т. Васильців [3], К. Горячева [5], А. Єрмошенко [6], М. Єрмошенко [7], А. Єпіфанов [11], О. Жабинець [8]. Основні аспекти систематизації окремих категорій наведено в роботах О. Кустовської [9] та В. Сагатовського [10]. Напрацювання вчених є теоретико-методичною основою дослідження формування системи ФБСК та розроблення дієвого механізму її функціонування.

Метою роботи є виокремлення, характеристика та визначення взаємозв'язків між елементами механізму функціонування системи ФБСК з метою підвищення ефективності страхової діяльності в умовах невизначеності економічного середовища.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення ФБСК потрібно здійснювати на основі системного підходу. Система (від грец. *systema* – складене з частин, поєднання, складання) – це об'єктивна єдність закономірно пов'язаних один з одним предметів, явищ, а також знань про природу і суспільство [4]. Один із ос-

новоположників загальної теорії систем Л. фон Берталанфі визначав систему як комплекс взаємодіючих елементів [9]. За В. Сагатовським, система – це скінченна множина функціональних елементів й відношень між ними, виокремлена зі середовища відповідно до певної мети у межах визначеного часового інтервалу [10]. Таким чином, система є сукупністю елементів та їхніх властивостей, взаємодія між якими зумовлює появу якісно нової цілісності, функціонування якої підпорядковане певній меті протягом деякого періоду часу.

Система фінансової безпеки страхових компаній за внутрішньою будовою – це цілісна сукупність відносно відокремлених і, водночас, взаємопов'язаних сфер і ланок, функціонування яких підпорядковується єдиній концепції і спрямоване на покращення характеристик ФБСК на певному проміжку часу в умовах економічної невизначеності. Дієвість системи ФБСК забезпечується за допомогою механізму її функціонування.

Механізм функціонування системи фінансової безпеки страхових компаній визначимо як сукупність методів, важелів та інструментів, які застосовують суб'єкти системи ФБСК для покращення характеристик фінансової безпеки, а також його фінансове, організаційне та інформаційно-аналітичне забезпечення. Методичні основи механізму функціонування системи ФБСК виражені в такому:

1. Зазначений механізм охоплює суб'єкти та об'єкти впливу (зовнішні та внутрішні).

2. Окрім використання методів, що застосовують суб'єкти впливу на фінансову безпеку страховиків, у цьому механізмі значне місце належить важелям та інструментам.

3. Важливу роль у процесі розроблення та впровадження цього механізму відіграє єдність інтересів, взаємоузгодженість та цілеспрямованість дій управлінців.

4. Механізм функціонування системи ФБСК не є статичним утворенням, а постійно перебуває у динамічному розвитку. Необхідно враховувати конкретні економічні умови, в яких функціонує страхова компанія, стан фінансового ринку, і відповідно до змін в економічному середовищі вносити корективи до механізму та здійснювати адаптаційні заходи.

5. Результативність функціонування цього механізму залежить також від ступеня впорядкованості його елементів, їх взаємодії та спрямованості щодо досягнення основної мети.

На нашу думку, складовими блоками механізму є функціонування системи ФБСК (рис.) забезпечення функціонування системи ФБСК на макрорівні та мікрорівні.

Суб'єкти внутрішнього впливу на ФБСК підпорядковані керівництву страховика. Серед них, своєю чергою, виокремлюють три підгрупи:

- 1) спеціалізовані суб'єкти, основним призначенням яких є постійна діяльність із забезпечення фінансової безпеки (наприклад відділ моніторингу стану фінансової безпеки страхової компанії);
- 2) напівспеціалізовані суб'єкти, частина функцій у яких полягає в забезпеченні безпеки страховика (маркетингова служба, юридичний підрозділ);
- 3) решта персоналу та підрозділи страховика, які в межах своїх посадових інструкцій та положень про підрозділи зобов'язані вживати заходів щодо забезпечення його фінансової безпеки.

¹ Наук. керівник: проф. О.І. Копелюк, канд. екон. наук